

Kiel-Windeweer

Veen, de noordelijke goudmijn

De bouw van de kerk van Kiel-Windeweer laat de impact zien die de turfwinning gehad heeft op de ontwikkeling van de provincie Groningen. Na het einde van de Spaanse overheersing van Groningen in 1594 kwam een kwart van de kloostergronden, en daarmee een groot deel van het hoogveengebied, in handen van de stad. Vanuit de groeiende stad Groningen ontstond steeds meer behoefte aan goedkope brandstof en het afgraven van de veengebieden werd een hele lucratieve bezigheid. Men begon met het graven van kanalen om het gebied af te wateren, zo ontstond onder andere het kanaal dat in dit verhaal een hoofdrol speelt: het Kieldiep.

Het Kieldiep, of Kielsterdiep, is een zijtak van het Winschoterdiep. Het afgraven van dit kanaal startte in 1647. Het aanleggen van een infrastructuur van kanalen en wegen kostte handenvol geld. De stad Groningen nam steeds meer veengebieden van ondernemers over, die op pachtbasis verder mochten werken. Een vierde deel van de turfopbrengst was voor de stad. De afgegraven grond bleef in het bezit van Groningen en ook alle kanalen, wijken en bruggen waren stadsbezit. Bovendien werd alle turf via de stad geëxporteerd. Voor de stad Groningen was de turfwinning dus een hele winstgevende aangelegenheid en zo breidde de stad haar invloed steeds verder uit.

De turfwinning bood werkgelegenheid voor duizenden arbeidskrachten die vanuit het hele land naar de veengebieden trokken. Voor veel mensen bood het een kans op een beter bestaan. In dit gebied ontstonden zo allerlei veenkoloniën. In 1637 werd een contract getekend met de 'Kijlcompagnie', een groep van tien mensen die dit gebied gingen ontginnen. En met succes. In navolging hiervan vestigden zich honderden werkzoekenden in dit gebied rond het Kieldiep en groeide de nederzetting bij de bocht ('de kiel') van het kanaal uit tot het huidige dorpje Kiel-Windeweer.

Dakruiter Kiel-Windeweer

Bovenaanzicht Kiel-Windeweer

Opvallende verschijning

De kerk van Kiel-Windeweer is een opvallende verschijning tussen de Groninger kerken. Van de buitenkant wekt het eerder de indruk van een boerderij of een landhuis, dan een kerk te zijn. De kerk en pastorie bevinden zich onder één dak, waarbij het kerkgebouw achter de pastorie verborgen ligt.

De pastorie werd zo gebouwd dat hij naast als woonhuis, ook als boerderij dienst kon doen. De predikant diende naast zijn bezigheden in de kerk, in zijn onderhoud te voorzien door een boerenbedrijf te runnen. Deze multifunctionaliteit van kerkgebouwen was verschijnsel dat in het noorden van Nederland vrij normaal was. Zo diende de toren van de kerk ook als schoorsteen, zodat de windvaan met het wapen regelmatig door rook werd omhuld.

Snelle aanwas

De kerk werd in 1755 gebouwd toen de bevolking van de veenkolonie langs het Kieldiep zodanig groeide, dat het noodzakelijk werd een eigen (hervormde) kerk te stichten. In 1754 hadden de inmiddels 800 inwoners van de plaatsjes Windeweer en het nabijgelegen Lula een verzoek ingediend voor de bouw van een kerk. Eerder werd gebruik gemaakt van de kerk in Hoogezand, maar de twee uur durende voettocht er naar toe werd steeds meer ervaren als een probleem.

De kerk werd gebouwd in opdracht van de stad Groningen voor '5918 gulden en drie stuivers'. Het bewonersaantal bleef echter zo hard groeien dat al na een jaar na in gebruikte name van het gebouw, plannen werden gemaakt voor uitbreiding. Er werd een vleugel bijgebouwd, maar ook dat bleek niet genoeg te zijn. Op de tweede gevelsteen staat te lezen dat 'toen in het achtste jaar na de bouw de grotere toeloop van ingezetenen het onmogelijk maakte genoeg ruimte te bieden voor samenkomst, zijn deze gebouwen precies de helft vergroot door dezelfde vrijgevigheid tot verschuldigde dank aan de goddelijke beschermer en tot blijde hoop op overvloedige vroomheid'. In 1763 werd de omvang van het gebouw verdubbeld. Blijkbaar had de stad Groningen bij het bouwen van de kerk nooit kunnen voorzien dat het inwonersaantal in de veenkolonie zodanig zou stijgen.

Herinneringsplaquette bouw kerk Kiel-Windeweer

